

Cauza C-321/22**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

5 mai 2022

Instanța de trimitere:Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie
(Polonia)**Data deciziei de trimitere:**

22 februarie 2022

Reclamante și pârâte reconvenționale:

ZL

KU

KM

Pârâtă și reclamantă reconvențională:

Provident Polska S.A.

Obiectul procedurii principale

Obiectul acțiunilor introduse de ZL, KU și KM este în esență constatarea nulității sau anularea contractelor de credit încheiate de acestea în ceea ce privește costurile creditului, fără dobândă, și anume comisionul și taxele pentru planul flexibil de rambursare sau taxele pentru activitățile pregătitoare.

Obiectul și temeiul juridic al întrebărilor preliminare

În primul rând, instanța de trimitere are îndoieli cu privire la faptul că articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 permite ca clauzele contractuale care stabilesc cuantumul taxelor sau al comisiunilor datorate unui comerciant să fie considerate abuzive numai pentru motivul că sunt anormal de ridicate. În al doilea rând, potrivit instanței de trimitere, este necesar să se stabilească dacă articolul 7

alineatul (1) din Directiva 93/13 și principiul efectivității intră în conflict cu o dispoziție de drept național (articolul 189 din Codul de procedură civilă) și cu jurisprudența instanțelor naționale potrivit căreia lipsa interesului de a exercita acțiunea se opune unei acțiuni în constatare. În al treilea rând, instanța de trimitere se întreabă, în special în contextul articolului 6 alineatul (1) din Directiva 93/13, dacă, în cazul în care dispozițiile contractelor de împrumut care prevăd că rambursarea ratelor în temeiul acestor contracte poate fi efectuată numai în numerar către un angajat al împrumutătorului de la locul de reședință al împrumutatului sunt considerate ca reprezentând clauze contractuale abuzive, contractul de împrumut poate continua să fie executat sau trebuie să fie declarat nul.

Întrebările preliminare

1. Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretat în sensul că permite să fie considerată abuzivă o clauză care acordă unui profesionist un onorariu sau un comision de o valoare anormal de ridicată în raport cu serviciul pe care îl oferă?
2. Articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și principiul efectivității trebuie interpretate în sensul că se opun unor dispoziții de drept național sau unei interpretări judiciare a acestor dispoziții în temeiul cărora interesul consumatorului de a exercita acțiunea reprezintă o cerință necesară pentru admiterea unei acțiuni în constatarea nulității sau în anularea unui contract ori a unei părți a acestuia care conține clauze contractuale abuzive?
3. Articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii și principiile efectivității, proporționalității și securității juridice trebuie interpretate în sensul că permit ca un contract de împrumut, a cărui unică clauză contractuală care reglementează modalitatea de rambursare a împrumutului a fost declarată abuzivă, să nu poată continua să existe după ce clauza respectivă a fost eliminată din contract și, prin urmare, să fie nul?

Dispozițiile de drept al Uniunii invocate

- 1 Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene: articolul 169 alineatul (1).
- 2 Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene: articolul 38.
- 3 Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii: considerentele (4), (21), (24); articolul 3 alineatul (1); articolul 6 alineatul (1); articolul 7 alineatul (1).

Dispozițiile naționale invocate

- 4 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 (Constituția Republicii Polone din 2 aprilie 1997): articolul 76.
- 5 Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Legea din 23 aprilie 1964 - Codul civil, denumită în continuare „Codul civil”): articolul 5, articolul 22¹, articolul 43¹, articolul 58 alineatele 1 -3, articolul 65 alineatul 1, articolul 353¹, articolul 359, articolul 385¹, articolul 385², articolul 405, articolul 410 și articolul 720 alineatul 1.
- 6 Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Legea din 17 noiembrie 1964 - Codul de procedură civilă, denumită în continuare „Codul de procedură civilă”): articolul 189, articolul 316 alineatul 1, articolul 363 alineatul 1, articolul 365 alineatul 1.
- 7 Ustawa z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (Legea din 12 mai 2011 privind creditul de consum, denumită în continuare „Legea privind creditul de consum”): articolul 3 alineatul 1, articolul 3 alineatul 2 punctul 1, articolul 4 alineatul 1 punctul 1, articolul 5 punctele 6-8, articolul 30 alineatul 1, articolul 36a alineatul 2).
- 8 Comunicatul Ministrului Justiției din 7 ianuarie 2016 privind valoarea dobânzilor legale.

Prezentare succintă a situației de fapt și a procedurii principale

- 9 La 11 septembrie 2019, ZL a încheiat cu Provident Polska S.A. (denumită în continuare „Provident”), un contract de împrumut în numerar intitulat „Împrumut săptămânal în numerar” pentru o perioadă de 90 de săptămâni. Dispozițiile detaliate ale contractului prevedeau, printre altele, că suma plătită clientului în numerar și, în același timp, suma totală a împrumutului este de 8 100 PLN (punctele A1 și A), comisionul de acordare a împrumutului este de 4 050 PLN (punctul B), taxa pentru activitățile pregătitoare este de 40 PLN (punctul C), taxa pentru planul flexibil de rambursare este de 2 066 PLN (punctul D), rata anuală a dobânzii este de 10% (punctul E), valoarea totală a dobânzii este de 1 275,73 PLN (punctul E), valoarea brută a creditului este de 14.256 PLN (punctul F), costul total al creditului este de 7 431,73 PLN (punctul G), suma totală plătită de către consumator este de 15 531,73 PLN (punctul H), rata anuală reală a dobânzii este de 132,53% (punctul I).
- 10 Contractul de împrumut includea, de asemenea, o parte generală, care constituie modelul de contract al Provident, conform căreia suma totală a împrumutului (punctul A) este suma tuturor fondurilor puse la dispoziția clientului de către creditor în temeiul contractului, fără a include, însă, acea parte din suma brută a împrumutului care a fost pusă la dispoziția clientului pentru a acoperi costurile creditului pe care creditorul le pune la dispoziția clientului în cadrul contractului,

respectiv costurile pe care clientul trebuie să le plătească la încheierea contractului: comisionul de acordare a împrumutului, taxa pentru activitățile pregătitoare și taxa pentru planul flexibil de rambursare, prin deducerea acestora din suma brută a împrumutului.

- 11 Suma brută a împrumutului (punctul F) era, conform acestei părți generale a contractului, suma totală a împrumutului acordat clientului în temeiul contractului, inclusiv suma totală a împrumutului și acea parte a împrumutului care a fost utilizată pentru a acoperi costurile împrumutate, respectiv costurile pe care clientul trebuie să le plătească la momentul încheierii contractului, comisionul de acordare a împrumutului, taxa pentru activitățile pregătitoare și taxa pentru planul flexibil de rambursare, prin deducerea acestora din valoarea brută a împrumutului. Valoarea brută a împrumutului este egală cu suma dintre valoarea totală a împrumutului (punctul A) și comisioanele de la punctele B, C și D.
- 12 Ulterior, costul total al împrumutului (punctul G) a inclus toate costurile pe care clientul este obligat să le plătească în legătură cu contractul de împrumut, în special: a) dobânzi, taxe și comisioane; b) costuri ale serviciilor suplimentare, în cazul în care este necesar să fie suportate pentru a obține creditul sau pentru a-l obține în condițiile oferite. Suma totală care trebuie plătită de consumator (punctul H) este suma dintre costul total al creditului și valoarea totală a creditului. Valoarea brută a creditului (punctul F) reprezintă baza de calcul a dobânzii datorate de client creditorului.
- 13 În cazul împrumutului săptămânal în numerar, clientul s-a angajat să ramburseze împrumutul exclusiv în numerar prin intermediul unui consilier în timpul vizitelor săptămânale ale acestuia la domiciliul clientului la o adresă din Republica Polonă.
- 14 „Planul flexibil de rambursare”, pe de altă parte, este un pachet de avantaje în cadrul contractului care permite gestionarea creditului și care constă în: o întrerupere periodică a rambursării și o garanție de ridicare a obligației de rambursare. Pentru prestațiile din cadrul planului flexibil de rambursare, creditorul primește o remunerație sub formă de taxă pentru planul flexibil de rambursare (punctul D). „Întreruperea periodică a rambursării” în cazul unui împrumut săptămânal în numerar înseamnă avantajul acordat de credit de a amâna rambursarea ratelor conform graficului inițial prevăzut în contract pentru o perioadă cuprinsă între 1 și 4 rate, fără a invoca niciun motiv. „Garanția de ridicare a obligației de rambursare”, pe de altă parte, include condiția contractuală conform căreia, în cazul decesului clientului pe durata contractului, creditorul îl eliberează pe client de datorie în ceea ce privește orice obligație prevăzută în contract încă neachitată la data decesului clientului.
- 15 Acordurile de împrumut încheiate de KU și Provident și de KM și IPF Polska sp. z o.o. (predecesorul legal al Provident) conțineau condiții similare celor descrise la punctele 9-14 de mai sus.

Principalele argumente ale părților

- 16 Reclamanții își justifică cererea prin faptul că prevederile contractului de împrumut privind comisionul și taxele pentru planul flexibil de rambursare sau taxa pentru activitățile pregătitoare constituie clauze abuzive (clauze contractuale ilicite) din cauza cuantumurilor lor vădit excesive. ZL și KU susțin în esență că pârâta poate obține venituri din împrumut, dar limitate la dobânzile pentru capital și la taxa pentru activitățile pregătitoare într-o sumă rezonabilă, și anume 40 PLN. Încasarea de taxe suplimentare reprezentând 75,5% (sau 92,07% în cazul KM) din capitalul pus la dispoziție reclamantelor reprezintă o acțiune menită să maximizeze profitul pârâtei și, în consecință, consumatorul este împovărat cu costuri neadecvate și disproporționate de obținere a împrumutului în raport cu simpla sumă pe care o primește în cadrul încheierii contractului. Un astfel de comision ridicat este contrar principiilor acceptate ale moralității, echivalenței serviciilor prestate în cadrul contractului, corectitudinii comerciale și profitului normal al unui întreprinzător onest. Totodată, nu este justificat nici de riscul activității de afaceri.

Prezentarea succintă a motivării trimiterii preliminare

- 17 **Prima întrebare preliminară se referă la** interpretarea articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13. Potrivit unei jurisprudențe constante, Curtea este competentă să interpreteze criteriile pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu dispozițiile directivei, în special atunci când examinează caracterul abuziv al clauzei în cauză în sensul articolului 3 alineatul (1) din directivă, avându-se în vedere că este de competența instanței menționate să se pronunțe, ținând cont de aceste criterii, asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice în funcție de împrejurările proprii fiecărei spețe. Rezultă că Curtea trebuie să se limiteze la a oferi instanței de trimitere indicații de care aceasta din urmă trebuie să țină seama pentru a aprecia caracterul abuziv al clauzei în discuție.¹
- 18 De asemenea, Curtea a statuat în repetate rânduri că, în ceea ce privește aspectul dacă o clauză creează, în contradicție cu cerința de bună-credință, în detrimentul consumatorului, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților la contract care decurg din acesta, instanța națională trebuie să verifice dacă profesionistul, acționând în mod corect și echitabil față de consumator, se putea

¹ CJUE: Hotărârea din 9 noiembrie 2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, punctul 44; Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz, C-415/11, punctul 66; Hotărârea din 21 martie 2013, RWE Vertrieb, C-92/11, punctul 48; Hotărârea din 16 ianuarie 2014, Constructora Principado, C-226/12, punctul 20; Ordonanța din 3 aprilie 2014, Sebestyén, C-342/13, punctul 25; Hotărârea din 10 septembrie 2014, Kušionová, C-34/13, punctul 73; Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, punctul 47; Hotărârea din 27 ianuarie 2021, Dexia Nederland, C-229/19 și C-289/19, punctul 45; Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-609/19, punctul 60; Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 - C-782/19, punctul 92.

aștepta în mod rezonabil ca acesta din urmă să accepte această clauză în urma unei negocieri individuale.²

- 19 În plus, Curtea a statuat că, pentru a stabili dacă o clauză provoacă un „dezechilibru semnificativ” între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului, trebuie să se țină seama în special de normele aplicabile în dreptul național în lipsa unui acord între părți în acest sens. Instanța națională va putea evalua, prin intermediul unei asemenea analize comparative, dacă și, eventual, în ce măsură contractul îl plasează pe consumator într-o situație juridică mai puțin favorabilă în raport cu cea prevăzută de dreptul național în vigoare. De asemenea, este relevant în acest scop să se procedeze la o examinare a situației juridice în care se găsește consumatorul menționat având în vedere mijloacele de care dispune, potrivit reglementării naționale, pentru a face să înceteze utilizarea clauzelor abuzive.³
- 20 În sfârșit, Curtea a precizat că un dezechilibru semnificativ poate să rezulte din simplul fapt al unei atingeri suficient de grave aduse situației juridice în care este plasat consumatorul, în calitate de parte la contractul în cauză, în temeiul dispozițiilor naționale aplicabile, fie sub forma unei restrângeri a conținutului drepturilor de care, potrivit acestor dispoziții, consumatorul beneficiază în temeiul acestui contract, fie sub forma unei piedici în exercitarea acestora sau a punerii în sarcina sa a unei obligații suplimentare, neprevăzută de normele naționale.⁴
- 21 Prin intermediul prezentei întrebări preliminare se urmărește elucidarea aspectului dacă, pentru ca o clauză contractuală să fie considerată abuzivă, este suficient ca aceasta să impună consumatorului o obligație de plată a unei sume care este în mod evident excesivă în raport cu cea impusă comerciantului. Instanța de trimitere consideră că analiza jurisprudenței Curții de până în prezent nu oferă un răspuns clar la această întrebare.
- 22 În Hotărârea sa din 26 martie 2020, Curtea a arătat că „articolul 1 alineatul (2) din Directiva 93/13/CEE trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală care

² CJUE: Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz, C-415/11, punctul 69; Ordonanța din 21 martie 2014, Banco Popular Español, C-537/12, punctul 66; Ordonanța din 3 aprilie 2014, Sebestyén, C-342/13, punctul 28; Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, punctul 50; Hotărârea din 7 noiembrie 2019, Profi Credit Polska, C-419/18 și C-483/18, punctul 55; Hotărârea din 3 septembrie 2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 și C-252/19, punctul 93; Hotărârea din 10 iunie 2021, C-609/19, BNP Paribas Personal Finance, punctul 66; Hotărârea din 10 iunie 2021, BNP Paribas Personal Finance, C-776/19 - C-782/19, punctul 97.

³ CJUE: Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz, C-415/11, punctul 68; Ordonanța din 21 martie 2014, Banco Popular Español, C-537/12, punctul 65; Ordonanța din 3 aprilie 2014, Sebestyén, C-342/13, punctul 27 și Hotărârea din 27 ianuarie 2021, Dexia Nederland, C-229/19 și C-289/19, punctul 48.

⁴ CJUE: Hotărârea din 16 ianuarie 2014, Constructora Principado, C-226/12, punctele 21 și 23; Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank C-621/17, punctul 51; Hotărârea din 3 septembrie 2020, Profi Credit Polska, C-84/19, C-222/19 și C-252/19, punctul 92; Hotărârea din 27 ianuarie 2021, Dexia Nederland, C-229/19 și C-289/19, punctul 49.

stabilește costul creditului, fără dobândă, cu respectarea plafonului prevăzut de o dispoziție națională, fără a ține seama neapărat de costurile suportate în mod real, nu este exclusă din domeniul de aplicare al acestei directive”.⁵

- 23 Această idee a fost dezvoltată în Hotărârea Curții din 3 septembrie 2020, în care s-a arătat că costul creditului, fără dobândă, pentru consumator, care, în temeiul legislației naționale, este plafonat, ar putea totuși să conducă la un dezechilibru semnificativ în sensul jurisprudenței Curții, deși este stabilit sub acest plafon, în cazul în care serviciile furnizate în schimb nu ar face parte în mod rezonabil din prestațiile efectuate în cadrul încheierii sau al administrării contractului de credit ori dacă sumele puse în sarcina consumatorului cu titlul de costuri de acordare și de administrare a împrumutului sunt în mod clar disproporționate în raport cu valoarea împrumutului. De asemenea, revine instanței de trimitere sarcina de a ține seama în această privință de efectul celorlalte clauze contractuale, pentru a stabili dacă clauzele menționate provoacă un dezechilibru semnificativ în detrimentul împrumutatului. În astfel de împrejurări, ținând seama de cerința privind transparența care decurge din articolul 5 din Directiva 93/13, nu s-ar putea considera că profesionistul se putea aștepta în mod rezonabil, acționând în mod transparent față de consumator, ca acesta din urmă să accepte o astfel de clauză în urma unei negocieri. Din ceea ce precedă rezultă că articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală referitoare la costuri ale creditului, fără dobândă, care stabilește acest cost sub un plafon legal și care repercutează asupra consumatorului costuri ale activității economice a creditorului, este susceptibilă să provoace un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract în detrimentul consumatorului atunci când pune în sarcina acestuia din urmă costuri disproporționate în raport cu prestațiile și cu suma împrumutului primite, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.⁶
- 24 În plus, în Hotărârea sa din 16 iulie 2020, Curtea a statuat că o clauză a unui contract de împrumut încheiat între un consumator și o instituție financiară, care impune consumatorului plata unui comision de acordare, poate crea în detrimentul consumatorului un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în pofida cerinței de bună-credință, atunci când instituția financiară nu demonstrează că acest comision corespunde unor servicii furnizate și unor cheltuieli pe care le-a efectuat, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.⁷
- 25 În schimb, în Hotărârea sa din 26 februarie 2015, Curtea a statuat că trebuie considerate abuzive, în sensul Directivei 93/13, clauzele contractuale care impun consumatorului plata unui comision cu un quantum semnificativ care urmărește să

⁵ Hotărârea din 26 martie 2020, Mikrokasa, C-779/18, punctul 58.

⁶ Hotărârea din 3 septembrie 2020, Profi Credit Polska, C-84/19, punctele 95-97.

⁷ Hotărârea din 16 iulie 2020, Caixabank, C-224/19 și C-259/19, punctul 79.

asigure rambursarea împrumutului, în condițiile în care se susține că acest risc este deja garantat printr-o ipotecă și că, în schimbul acestui comision, banca nu furnizează un serviciu real consumatorului.⁸

- 26 Din hotărârile de mai sus pare să rezulte că Curtea permite ca clauzele unui contract de împrumut sau de credit care stabilesc valoarea unui comision sau a unui onorariu să fie considerați abuzivi, dacă sunt anormal de mari sau dacă consumatorul nu primește niciun serviciu real în schimb. Cu toate acestea, o analiză a altor hotărâri ale Curții pare să conducă la o concluzie diferită.
- 27 Concret, în Hotărârea sa din 16 aprilie 2014, Curtea a arătat că existența unui „dezechilibru semnificativ” nu impune în mod necesar ca costurile puse în sarcina consumatorului printr-o clauză contractuală să aibă în privința acestuia o incidență economică semnificativă în raport cu valoarea operațiunii în cauză⁹, iar examinarea existenței unui astfel de dezechilibru semnificativ nu se poate limita la o apreciere economică de natură cantitativă, întemeiată pe o comparație între valoarea totală a operațiunii care a făcut obiectul contractului, pe de o parte, și costurile puse în sarcina consumatorului prin această clauză, pe de altă parte.¹⁰
- 28 În mod similar, în Hotărârea sa din 18 noiembrie 2021 Curtea a arătat că examinarea existenței unui dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile contractuale ale părților în detrimentul consumatorului nu se poate limita la o apreciere economică de natură cantitativă, întemeiată pe o comparație între valoarea totală a operațiunii care a făcut obiectul contractului, pe de o parte, și costurile puse în sarcina consumatorului prin această clauză, pe de altă parte.¹¹
- 29 În schimb, în Hotărârea sa din 3 octombrie 2019, Curtea a statuat că articolul 4 alineatul (2) și articolul 5 din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că cerința potrivit căreia o clauză contractuală trebuie exprimată în mod clar și inteligibil nu impune că acele clauze contractuale care nu au făcut obiectul unei negocieri individuale cuprinse într-un contract de împrumut încheiat cu consumatori, precum cele în discuție în litigiul principal, care stabilesc în mod precis cuantumul costurilor de administrare și al unui comision de acordare care urmează să fie suportate de consumator, metoda lor de calcul și data de exigibilitate a acestora, trebuie să detalieze de asemenea toate serviciile furnizate în schimbul sumelor în cauză.¹² Această concluzie este cu atât mai semnificativă cu cât, în plus, se ia în considerare opinia exprimată în aceeași hotărâre potrivit căreia caracterul transparent al unei clauze contractuale, după cum impune articolul 5 din Directiva 93/13, constituie unul dintre elementele care trebuie luate

⁸ Hotărârea Curții de Justiție din 26 februarie 2015, Matei, C-143/13, punctele 70 și 71.

⁹ Hotărârea din 16 ianuarie 2014, Constructora Principado, C-226/12, punctul 31.

¹⁰ Hotărârea din 16 ianuarie 2014, Constructora Principado, C-226/12, punctul 22.

¹¹ Hotărârea din 18 noiembrie 2021, A. S.A., C-212/20, punctul 66.

¹² Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, punctul 45.

în considerare în cadrul aprecierii caracterului abuziv al acestei clauze, pe care instanța națională trebuie să o efectueze în temeiul articolului 3 alineatul (1) din această directivă. În cadrul acestei aprecieri, revine instanței menționate sarcina să evalueze, având în vedere ansamblul circumstanțelor cauzei, într-o primă etapă, posibila nerespectare a cerinței de bună-credință și, într-o a doua etapă, existența unui eventual dezechilibru semnificativ în detrimentul consumatorului, în sensul acestei din urmă dispoziții.¹³ Aceste considerente au determinat Curtea de Justiție să concluzioneze că articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală precum cea în discuție în litigiul principal, referitoare la costuri de administrare a unui contract de împrumut, care nu permite identificarea fără ambiguitate a serviciilor concrete furnizate în schimbul acestora, nu creează, în principiu, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract în detrimentul consumatorului, în contradicție cu cerința de bună-credință.¹⁴

- 30 Potrivit instanței de trimitere, este de înțeles că societățile de creditare desfășoară o activitate economică și, prin urmare, obiectivul principal al acestora este obținerea de profit. O astfel de întreprindere trebuie nu doar să acopere diferitele costuri legate de funcționarea sa (costurile cu personalul, chiria, impozitele, furniturile de birou etc.), ci și să perceapă de la consumatori o remunerație care să îi asigure un profit suficient de ridicat. De asemenea, este de înțeles că Provident trebuie să presupună că unii dintre clienții săi nu vor returna banii împrumutați, deoarece situația lor financiară sau personală îi va împiedica să facă acest lucru și este, de asemenea, posibil ca unii împrumutați să acționeze cu rea-credință, împiedicând în fapt societatea să recupereze banii.
- 31 Cu toate acestea, instanța de trimitere consideră că, chiar și luând în considerare toate aceste fapte, nu se justifică faptul că Provident să primească o remunerație în cuantumul indicat în contractele aflate la dosar în prezentele cauze .
- 32 Această instanță ia în considerare faptul că, în cazul comisionului pentru planul flexibil de rambursare, în schimbul posibilității de a amâna de mai multe ori plata ratelor de credit - un avantaj destul de mic - consumatorul este obligat să plătească un comision foarte mare. Este deosebit de important aici faptul că împrumutatul nu poate renunța la serviciul de mai sus - fiecare împrumut oferit de Provident include necesitatea de a utiliza serviciul de mai sus și, prin urmare, de a plăti un comision semnificativ. Acest lucru conduce la concluzia că, de fapt, serviciul în cauză și comisionul pentru acesta au fost furnizate de Provident în primul rând pentru a-și mări veniturile din fiecare contract de împrumut, iar nu pentru a oferi servicii utile împrumutaților. Astfel, serviciul Plan Flexibil de Rambursare are de fapt un caracter fictiv, iar scopul real al clauzelor contractuale referitoare la acest serviciu este de a justifica taxa suplimentară pentru consumator.

¹³ Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, punctul 49.

¹⁴ Hotărârea din 3 octombrie 2019, Kiss și CIB Bank, C-621/17, punctul 56.

- 33 În ceea ce privește comisionul, Provident nu oferă niciun alt serviciu în schimbul acestuia, în afară de acordarea împrumutului în sine, și, prin urmare, comisionul constituie exclusiv un profit pentru creditor și, pe de altă parte, exclusiv un cost pentru împrumutat. O concluzie similară se aplică așa-numitei taxe pentru activitățile pregătitoare, deoarece acesta nu implică nimic altceva decât acordarea împrumutului în sine, în timp ce costurile de prezentare a contractului propriu-zis consumatorului (costuri de toner pentru imprimantă, hârtie, implicarea unui angajat al societății etc.) sunt atât de scăzute încât pot fi, în principiu, omise.
- 34 Juxtapunerea datelor privind împrumuturile în cauză arată că Provident pare să își bazeze activitatea economică în principal pe acordarea de împrumuturi consumatorilor în sume destul de mici (între 4 000 și 11 000 PLN) pentru perioade cuprinse între unul și doi ani. Profitul companiei provine din dobânzi, dar mai ales din comisioane și taxe foarte mari (în special pentru planul flexibil de rambursare). Deși aceste comisioane se încadrează în limitele prevăzute în Legea privind creditul de consum, ele reprezintă o povară semnificativă pentru împrumutați, reprezentând de regulă între 70% și 90% din valoarea împrumutului (numai într-unul dintre cazuri, „doar” 46% din principalul împrumutului). În plus, o proporție semnificativă a clienților Provident sunt aceleași persoane. O mare parte dintre persoanele care contractează împrumuturi pe termen scurt sunt consumatori cu probleme de gestionare a propriilor finanțe, care nu pot conta pe obținerea unui împrumut de la o bancă și, prin urmare, apelează la serviciile instituțiilor de creditare care oferă împrumuturi în condiții foarte dezavantajoase. Costul ridicat al acestor împrumuturi face ca acești consumatori să nu poată face față ratelor de rambursare și să contracteze alte împrumuturi pentru a le rambursa, intrând astfel în ceea ce se numește spirala datoriilor.
- 35 Spre exemplu, o persoană care contractează un împrumut de 5 000 PLN cu costuri echivalente cu 90% din valoarea împrumutului va trebui să returneze în total 9 500 PLN. În cazul în care consumatorul nu dispune de astfel de fonduri și ia un al doilea împrumut, de data aceasta de 9.500 PLN, dar și la un cost echivalent cu 90% din valoarea împrumutului, suma care trebuie rambursată se va ridica deja la 18 050 PLN. Dacă acest ciclu se repetă de mai multe ori, consumatorul va trebui să ramburseze: la al treilea împrumut - 34 295 PLN, la al patrulea - 65 160 PLN, la al cincilea - 123 805 PLN, la al șaselea - 235 229 PLN și la al șaptelea - 446936 PLN, unde contribuția reală a creditorului (5 000 PLN) va constitui doar 1% din suma datorată, în timp ce 99 % va fi profitul real al creditorului.
- 36 Exemplul de mai sus arată în mod clar că și contractarea primului împrumut pentru o sumă relativ mică, dar în condiții extrem de nefavorabile, a condus consumatorul într-o spirală a datoriilor (care cresc exponențial), ceea ce conduce la incapacitatea de a-și îndeplini obligațiile și, în cazuri extreme, la pierderea tuturor activelor și la necesitatea de a declara falimentul consumatorului. Problema intrării într-o spirală a datoriilor fusese deja recunoscută în legislația națională, ceea ce a condus la introducerea unor dispoziții privind ratele maxime ale dobânzii (articolul 359 alineatul 2¹ din Codul civil), care în prezent se ridică la 7,2% pe an, precum și privind costurile maxime ale creditelor de consum, fără

dobândă (articolul 36a alineatul 2 din Legea privind creditul de consum), care nu pot depăși valoarea totală a creditului. Cu toate acestea, nu există dispoziții în legislația națională sau a Uniunii care să împiedice acordarea în serie de împrumuturi pe termen scurt cu costuri foarte ridicate către consumatori. Prin urmare, singura soluție care pare posibilă pentru a împiedica consumatorii să cadă în spirala datoriilor este aceea de a considera drept abuzive clauzele contractuale care conțin comisioane și taxe anormal de ridicate. În fapt, prejudiciul adus consumatorului nu rezultă din faptul că profesionistul nu a redactat contractul în ceea ce privește costul creditului într-un mod de clar și inteligibil sau că nu a explicat consecințele acestuia, ci din faptul că consumatorul a fost împovărat cu costuri anormal de ridicate.

- 37 Prin intermediul celei **de a doua întrebări**, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă cerința potrivit căreia consumatorul trebuie să aibă un interes de a exercita acțiunea în constatarea nulității sau a ineficacității unui contract sau a unei părți a acestuia nu este contrară articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 și principiului efectivității. Problema este că, dacă un consumator introduce o acțiune în constatare și stabilește ineficacitatea sau nulitatea unui contract sau a unei părți a acestuia, însă nu reușește să demonstreze interesul său de a exercita acțiunea, instanța națională va fi obligată, în lumina articolului 189 din Codul de procedură civilă, să respingă acțiunea consumatorului pentru simpla lipsă a interesului de a exercita acțiunea.
- 38 În conformitate cu articolul 189 din Codul de procedură civilă, o condiție necesară pentru ca instanța să accepte cererea de chemare în judecată este stabilirea interesului de a exercita acțiunea, care trebuie să existe la data încheierii ședinței (articolul 316 alineatul 1 din Codul de procedură civilă). Conceptul de interes de a exercita acțiunea nu a fost definit în legislația națională, dar a fost analizat în mod repetat în jurisprudența instanțelor poloneze.
- 39 Astfel, potrivit jurisprudenței Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), interesul de a exercita acțiunea trebuie înțeles ca o necesitate obiectivă de a proteja sfera juridică a reclamantului, ale cărei drepturi au fost sau pot fi amenințate, sau a cărei existență sau ori al cărei conținut este incert. Evaluarea interesului de a exercita acțiunea necesită criterii individualizate și flexibile, ținând seama de motivele intenționate de acțiune prevăzute la articolul 189 din Codul de procedură civilă. Una dintre condițiile prealabile examinate atunci când se analizează finalitatea recurgerii la acțiunea în constatare este semnificația pe care o hotărâre de constatare ar avea-o asupra situației juridice a reclamantului. Existența interesului de a exercita acțiunea este confirmată de posibilitatea de a încheia în mod decisiv un litigiu în acest mod și este contrazisă de posibilitatea de a obține o protecție mai completă a drepturilor reclamantului prin intermediul unei alte acțiuni .
- 40 Deoarece conceptul de „interes de a exercita acțiunea” nu este definit în legislația națională, evaluarea dacă un reclamant are un interes de a exercita acțiunea este făcută de instanța națională în fiecare caz în parte. Acest lucru înseamnă că întrebarea dacă un reclamant are un interes de a exercita acțiunea în cazuri foarte

asemănătoare sau chiar identice poate fi evaluată diferit de instanțe diferite. De exemplu, în cauze similare privind constatarea nulității sau ineficacității contractelor încheiate de consumatori cu Provident, o parte a completului de judecată al Tribunalului Districtual pentru Varșovia-Śródmieście din Varșovia a constatat că consumatorii aveau un interes de a exercita acțiunea, în timp ce o altă parte a completului de judecată a constatat că nu exista un interes de a exercita acțiunea, ceea ce a constituit un motiv de respingere a acțiunilor. În mod semnificativ, în toate cauzele citate, instanțele au fost unanime în aprecierea lor că dispozițiile din contractele societății pârâte care stabileau comisionul și taxa pentru planul flexibil de rambursare la sume anormal de mari erau abuzive. Rezultă de aici că pot exista diferențe de opinie cu privire la faptul că un reclamant are sau nu un interes de a exercita acțiunea chiar și în cadrul aceleiași instanțe. Acest fapt, la rândul său, este de natură să submineze realizarea obiectivelor Directivei 93/13: chiar și în situația în care caracterul abuziv al clauzelor unui contract încheiat cu un profesionist este evident, un consumator poate ezita să introducă o acțiune în constatarea nulității sau a ineficacității clauzelor contractuale, de teamă ca instanța să nu decidă că nu are un interes de a exercita acțiunea și să respingă acțiunea doar pentru acest motiv, punând în același timp în sarcina consumatorului cheltuielile de judecată.

- 41 Cu toate acestea, potrivit instanței de trimitere, nu s-a demonstrat că reclamantii au un interes în introducerea acțiunilor în constatare. În această privință, reclamantii se întemeiază doar pe necesitatea de a stabili cuantumul obligațiilor lor și, prin urmare, pe circumstanțe care au doar o semnificație subiectivă pentru reclamantii, iar nu pe necesitatea obiectivă de a soluționa conflictul juridic. Mai presus de toate, însă, reclamantii dispun de alte căi de atac care le permit să își exercite drepturile într-o măsură mai mare decât o acțiune în constatare. Ceea ce este relevant aici este faptul că fiecare dintre reclamantii a plătit deja o parte din suma datorată pentru comisioanele și taxele în litigiu, în timp ce cealaltă parte a acestor sume rămâne neplătită și este revendicată de Provident de la fiecare dintre reclamantii în cererea reconvențională. În această situație, partea plătită din aceste creanțe poate fi revendicată de fiecare dintre reclamantii printr-o acțiune în constatare a plății necuvenite (articolul 405 din Codul civil coroborat cu articolul 410 din Codul civil) - astfel, reclamantii pot introduce o acțiune care să meargă mai departe decât acțiunea în constatare. În ceea ce privește partea neplătită a creanțelor cu titlu de taxe și comisioane, acestea au devenit obiectul unei proceduri judiciare ca urmare a unor cereri reconvenționale de plată depuse de Provident - prin urmare, reclamantii (în cererea reconvențională) pot invoca caracterul abuziv al dispozițiilor contractuale în cadrul cererilor reconvenționale, iar hotărârea instanței de trimitere în acest sens va soluționa litigiul dintre părți.
- 42 **A treia întrebare adresată este o trimitere** la întrebarea adresată de Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (Tribunalul districtual din Siemianowice Śląskie, Polonia) în ordonanța sa din 10 noiembrie 2021 (referință cauză la Curtea de Justiție: C-717/21), care se referă la posibilitatea de a considera ca fiind abuzive clauzele contractuale care prevăd că rambursarea ratelor de împrumut este posibilă exclusiv în numerar prin intermediul unui angajat Provident

(„consilierul”) în timpul vizitelor săptămânale ale consilierului la domiciliul împrumutatului. Această dispoziție contractuală este standard în acordurile Provident și a fost inclusă, de asemenea, la punctul 6.a din acordurile încheiate de ZL și KU. Cu toate că reclamanții nu au contestat conținutul acestei dispoziții, instanța de trimitere, îndeplinindu-și obligația care îi revine în temeiul Directivei 93/13 de a examina clauzele abuzive din contractele încheiate cu consumatorii, a apreciat că aceste dispoziții trebuie să fie considerate abuzive.

- 43 În ceea ce privește motivele pentru care clauzele contractuale de mai sus au fost declarate abuzive, instanța de trimitere împărtășește, în principiu, poziția prezentată de Sąd Rejonowy w Siemianowicach Śląskich (Tribunalul Districtual din Siemianowice Śląskie) în ordonanța din 10 noiembrie 2021. Însă, în primul rând, instanța de trimitere consideră că a rezerva posibilitatea de rambursare a ratelor împrumutului numai în numerar către angajatul pârâtei și lipsa posibilității de rambursare a acestora prin virament bancar în perioadele de tranzacționare fără numerar are ca scop exercitarea unei presiuni emoționale asupra consumatorului pentru a-l forța să își achite la timp obligațiile. În plus, deși aceste dispoziții definesc principalele avantaje ale părților, ele nu sunt exprimate într-un limbaj simplu și inteligibil [articolul 4 alineatul (2) din Directiva 93/13]. Punctul 6.a din contractele de împrumut prevede efectuarea de plăți în timpul vizitelor unui angajat al Provident la domiciliul consumatorului, dar, în același timp, nu definește în niciun fel cadrul acestor vizite, durata acestora, acțiunile pe care angajatul le poate întreprinde la domiciliul consumatorului etc. În plus, potrivit instanței de trimitere, un profesionist care își rezervă o astfel de intruziune în sfera vieții private a unui consumator ar trebui să îl avertizeze în mod corespunzător pe acesta din urmă cu privire la consecințele potențial periculoase ale unei vizite a unui străin la domiciliul său, în special în situația în care această persoană este angajată de creditorul consumatorului. În acordurile analizate, astfel de avertismente lipseau. În același timp, dispozițiile în cauză fac parte dintr-un acord standard formulat anterior de Provident și, prin urmare, nu puteau fi negociate individual (articolul 3 alineatul (2) din Directiva 93/13) .
- 44 Cu toate acestea, instanța de trimitere examinează efectul suplimentar al faptului că, în cazul în care aceste clauze contractuale vor fi considerate abuzive, nu creează obligații pentru consumator și, în special, dacă este posibil ca un contract de împrumut să rămână în vigoare după ce clauzele respective au fost eliminate din acesta [articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13] în situația în care o clauză dintr-un contract de împrumut care prevede singura modalitate de rambursare a împrumutului este considerată abuzivă. Răspunsul la această întrebare pare să fie negativ, deoarece, având în vedere eliminarea punctului 6.a din contractele de împrumut în discuție în prezenta cauză, contractele nu conțin nicio reglementare care să prevadă modul în care împrumutatul trebuie să ramburseze împrumutul. În același timp, ar fi inacceptabil să se concluzioneze că, în această situație, împrumutatul este pur și simplu eliberat de obligația de a rambursa suma împrumutului, deoarece acest lucru ar însemna, de fapt, transformarea contractului de împrumut într-un contract de donație și, prin urmare, într-un tip de contract complet diferit, pe care, fără îndoială, părțile nu au avut intenția de a-l încheia.

- 45 Având în vedere cele de mai sus, singura modalitate de a permite menținerea în vigoare a contractelor de împrumut în cauză, în pofida faptului că clauzele contractuale ale acestora, în temeiul punctului 6.a, sunt considerate clauze contractuale abuzive, ar fi aceea de a „completa” conținutul acestor contracte, permițând consumatorului să ramburseze sumele contractuale prin transfer bancar. Cu toate acestea, o astfel de soluție pare să fie în conflict cu articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 .
- 46 Curtea a statuat însă în repetate rânduri că o clauză abuzivă este obligatorie pentru părți în întregime, iar nu doar partea abuzivă¹⁵ și, de regulă, nu este posibil ca o instanță să modifice conținutul unei clauze abuzive¹⁶ sau să o interpreteze astfel încât să atenueze caracterul abuziv al acesteia¹⁷. Pe de altă parte, o instanță poate înlocui o clauză abuzivă cu o dispoziție de drept național cu caracter supletiv, dar numai în cazul în care invalidarea clauzei abuzive conduce la anularea întregului contract, ceea ce expune consumatorul la consecințe deosebit de prejudiciabile¹⁸.
- 47 Cu toate acestea, în cazurile de față nu este posibil să se constate astfel de consecințe negative, deoarece, dacă contractele de împrumut ar fi anulate, consumatorii ar fi obligați să ramburseze doar echivalentul principalului împrumutului, fără dobânzi, comisioane, taxe sau alte costuri. Prin urmare, potrivit instanței de trimitere, în lumina articolului 6 alineatul (1) din directivă,

¹⁵ CJUE: Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, punctul 64; Hotărârea din 29 aprilie 2021, Bank BPH, C-19/20, punctele 70 și 80.

¹⁶ CJUE: Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, punctele 69-73; Hotărârea din 30 mai 2013, Asbeek Brusse și de Man Garabito, C-488/11, punctele 57 și 58; Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, punctele 77-79; Hotărârea din 21 ianuarie 2015, Unicaja Banco și Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 și C-487/13, punctele 28, 31 și 32; Hotărârea din 21 aprilie 2016, Radlinger și Radlingerová, C-377/14, punctele 97 și 98; Hotărârea din 21 decembrie 2016, Gutiérrez Naranjo, C-154/15, C-307/15 și C-308/15, punctele 57 și 60; Hotărârea din 7 august 2018, Banco Santander și Escobedo Cortés, C-96/16 și C-94/17, punctul 73; Hotărârea din 13 septembrie 2018, Profi Credit Polska, C-176/17, punctul 41; Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, punctele 53 și 54; Hotărârea din 7 noiembrie 2019, Kanyebe, C-349/18 - C-351/18, punctul 67; Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, punctele 59 și 60; Hotărârea din 25 noiembrie 2020, Banca B., C-269/19, punctele 30-31; Hotărârea din 27 ianuarie 2021, Dexia Nederland, C-229/19 și C-289/19, punctele 63-64; Hotărârea din 29 aprilie 2021, Bank BPH, C-19/20, punctele 67-68; Hotărârea din 18 noiembrie 2021, A.S.A., C-212/20, punctele 68, 69 și 71.

¹⁷ Hotărârea Curții de Justiție din 18 noiembrie 2021, A. S.A., C-212/20, punctul 79.

¹⁸ CJUE: Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, punctele 80-85; Hotărârea din 21 ianuarie 2015, Unicaja Banco și Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 și C-487/13, punctul 33; Hotărârea din 7 august 2018, Banco Santander și Escobedo Cortés, C-96/16 și C-94/17, punctul 74; Hotărârea din 20 septembrie 2018, OTP Bank și OTP Factoring, C-51/17, punctele 60 și 61; Hotărârea din 14 martie 2019, C-118/17, Dunai, punctul 54; Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, punctele 56-59 și 64; Hotărârea din 3 octombrie 2019, Dziubak, C-260/18, punctele 48, 49, 58 și 59; Hotărârea din 7 noiembrie 2019, Kanyebe, C-349/18 - C-351/18, punctul 70; Hotărârea din 3 martie 2020, Gómez del Moral Guasch, C-125/18, punctele 61-64; Hotărârea din 25 noiembrie 2020, Banca B., C-269/19, punctele 32-34.

excluderea din contractele de împrumut a unor clauze contractuale precum cele prevăzute la punctul 6.a din contractele încheiate de ZL și de KU trebuie să aibă ca efect nulitatea contractelor respective în întregime.

DOCUMENT DE LUCRU